

Mustafa Lutfi Bey (Mustafa Lutfü Azer) (1878-1939)

Mustafa Lutfi Bey 1878 tarihinde Azerbaycan'ın Şamahı şehrinde dünyaya gelmiştir. Anne adı Safure, babası Hacı Sadrettin Efendi'dir. 1902'de Şamahı Medresesinde eğitimini tamamlayan Lutfi Bey daha sonra İstanbul'a gelmiş ve Fatih Medresesinde Dersiam Dağistanlı Abdülfettah Efendinin kürsüsüne devam etmekle beraber öğrenimini 1905'te Öğretmen okulunda tamamlamış, 1907 yılında medreseden de icazet almıştır. Eğitiminden sonra memleketi Azerbaycan'a dönen Mustafa Lutfi Bey, Azerbaycan'ın bağımsızlığı için mücadeleye başlamış ve Cemiyet-i İslâm'ın başkanı olarak gazete çıkarmaya başlamıştır. Bağımsızlık faaliyetlerinden ötürü tutuklanarak cezaevine gönderilmiş, çıktıktan sonra tekrar İstanbul'a dönmüştür. Eylül 1912'de Ergani İdadisi Arapça ve Din Dersleri Öğretmenliğine atanmıştır. Eylül 1917'de Urfa Sanayi Mektebi Müdürlüğüne getirilmiş, Mayıs 1918'de Siverek İdadisine önce vekil, bir yıl sonra asil olarak müdür olmuştur. Müdürlük görevi devam ederken TBMM I. Dönemine Siverek'ten Milletvekili seçilerek 8 Haziran 1920'de Meclise katılmıştır.



Mustafa Lutfi Azer

Yasama görevi sona erdikten sonra öğretmenliğe dönerek 1925 Mart'ında Bursa İmam Hatip Okulu Tarih ve Coğrafya Öğretmenliğine atandı. Bir yıl sonra ek olarak Bursa Erkek Lisesi Farsça ve sonra da Din Dersleri öğretmenliği görevlerini de yürütmüştür. 1928 Ekim'inde Bursa Kız Öğretmen Okulu Din Dersleri Öğretmeni olmuştur. 1931-1932 ders yılında bu dersin müfredat programından çıkarılması üzerine açıkta kalmış ve 1 Nisan 1932 tarihinden itibaren emekliye ayrılmıştır. Emekli yaşamını Urfa'da geçirmiş ve 14 Ağustos 1939'da orada vefat etmiştir. Evli olup iki çocuk sahibidir. Fransızca, Rusça, Arapça, Farsça ve Tatarca dillerini bilmektedir.

Mustafa Lutfi Bey'in Meclis Faaliyetleri

- Muhasebe-i Hususiyelerin Kaldırılması Hakkındaki Kanun Teklifi
- Belediyelerin İlkokul İnşa Etmeleri Hakkında Kanun Teklifi
- Çayın Bandrola Tabi Tutulmasına Dair Kanun Teklifi
- Milletvekillerinin Özgeçmişlerinin Basılması ve Yayınlanmasına Dair Takriri
- Malta'da Tutuklu Bulunanların Ailelerine Maaş Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısının 1. Maddesinin Düzeltilmesi Hakkındaki Teklifi
- Mustafa Lutfi Beyle Arkadaşlarının, Nisab-ı Müzakere Kanunu'nun Altıncı ve Sekizinci Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi
- Emniyet Genel Müdürlüğü Bütçesine Zam Yapılmasına Dair Kanun'un 1. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Teklifi
- Gizli Celse Zabıtlarının Basılması ve Dağıtılmasına Dair Takriri
- Ukrayna Anlaşmasını Onaylamak İçin Harkof'a Gidecek Heyetin İcra Vekilleri Heyeti Başkanlığı Kararı Hakkındaki

Teklifleri

- Arazi Vergisinin Beş Seneliğini Birlikte Ödeyenler Hakkında Vergi Muafiyeti Kanun Teklifi
- Fransızlarla İmzalanacak Ankara Antlaşması'nın 13. ve 15. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Teklifi
- Bursa'yı İşgal Eden Yunanlıların Yaptıkları Katliam ve Mezalimlerin Her Tarafa Duyurulmasına Dair Takrir Münasebetiyle Sözleri ise şu şekildedir: *"Efendiler, rica ederim mendillerinizi cebinize koyunuz, ağlamayınız. Ağlamak kadına yakışır. Eğer siz erkek iseniz böyle facia önünde ağlamaktansa arslancasına kükreyiniz. (...) Bugün Millet Meclisinin gayesi nedir? Makamı muallayı hilafeti kurtarmak, İstanbul'u düşmanların çirkef ve mülevves ellerinden, ayaklarından temizlemek, mülevves ayağının altından kurtarmak, gayesi o olduktan sonra, bu Millet Meclisi burada o gaye hâsıl olduktan sonra kalmayacak. Padişahımız halifeye eskisi gibi tebaiyyet edeceğiz. Meclisi Mebusanımız orada olacaktır. Birtakım faidesiz şeylerle vakitlerimiz boş geçiyor. Saatlerce efendiler burada nutuklar veriliyor. Güya ki konferans vermekle müsabaka ediyoruz. Maksat ve gayeden pek uzak kalıyoruz. Maksat ve gaye nedir? Hilâfeti kurtarmak, memleketimizi düşmanın, ecanibin ayaklarının altından kurtarmak. Bunun için ateşli sözler söylenmez. Buna karşı tedbir düşünmek lâzımdır. Gerek Heyeti İcraiyece ve gerek bizce el birliğiyle buna çalışarak her şeyi bırakarak yalnız buna dair müzakeratta bulunalım. Eğer mebusun daire-i intihabatına gitmek ki lüzumu varsa, tensip edilirse o yapılınsın. Yok, müftü hocalarımızdan, ulemalarımızdan propaganda için bütün memlekete dağıtmak lâzım gelirse onu yapalım. Hâsılı bir çare, bir tedbir düşünelim. Bugün Bursa'ya gelmiş, yarın maazallah Ankara'ya gelir. Geceli gündüzlü el birliğiyle çalışalım. Süslenmeyi, içmeyi, gezmeyi, keyif ve aşkı bırakalım."*

Millî Kuvvetlerin Güçlendirilmesi Hususunda Alınacak Tedbirlerin Bir Gizli Oturumda Görüşülmesine ve İcra Vekillerinden Açıklama İstenmesine Dair Takrirler Münasebetiyle Sözleri ise şu şekildedir:

"Refik Bey biraderimizin muhik olan mütalaasına iştirak ederim. Bilhassa mütalaanız pek muhiktir. Şimdiye kadar efrat başka, efradı temsil eden mebusan başka telâkki olunuyordu. Şimdiye kadar millet daima her şeyi hükümetten beklerdi. Halbuki, bu fikir pek yanlış, Hükümet kimdir? Hükümet efradı milletten husule gelmiştir. Mebusan heyeti yine başkadır. Şimdiye kadar millet birçok şeyler yapmıştır. Hükümeti tarik-i müstakime sevk edecek yine efradı millettir. Fakat maalesef bu vazifeyi biz şimdiye kadar yapmamışız, mademki böyle bir fikir arkadaşlarımda uyandı, muhterem mebuslarda zuhûre geldi. Bu, atimizin parlaklığına bir delildir. Hükümetimizin bundan sonra takip edeceği gayeye biran evvel vusul için çalışacağız. Tabi millet ondan bekler. Çünkü hükümetin önünde milletin murakabe korkusu vardır, inşallah âtimiz parlaktır, hükümetimiz bundan böyle arkasında olan milletin hissiyatına bakmalı. Mademki millet onu murakabesi altında bulunduracaktır. Bundan dolayı hükümet memurları da kendi hatt-ı hareketlerinin hatt-ı müstakim üzere olmasına gayret edecektir. Eğer memurin vazifelerini bihakkın ifa ediyorlarsa, millet hükümetle ittihat ve ittifak etmeli ve daima hükümeti tenkit etmemelidir (...).

Orhan KUTLUAY

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri ve Resmî Belgeler:

TBMM, Devre 1, Sicil No: 400.

TBMM ZC, D.1, C 2.

TBMM ZC, D.1, C 3.

TBMM ZC, D.1, C 6.

TBMM ZC, D.1, C 13.

TBMM ZC, D.1, C 14.

TBMM ZC, D.1, C 20.

Kitaplar

AKALIN, Müslüm-KÜRKÇÜOĞLU, A. Cihat, **Urfa Millî Mücadele Albümü**, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Yayınları, 2018.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis'in Vekilleri Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

TBMM Albümü, 1920-2010, 1. Cilt 1920-1950, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

29/03/2025 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-lutfi-bey-mustafa-lutfu-azer-1878-1939/?pdf=7671> adresinden erişilmiştir